

Bevallen onder pseudoniem: de oplossing voor zwangere vrouwen met een anonimiteitswens?

FJR 2020/46

Jaarlijks zijn er in Nederland tussen de 35.000 en 57.000 vrouwen ongewenst zwanger.² De situatie waarin een ongewenst zwangere vrouw anoniem wil of moet blijven is in Nederland een maatschappelijk probleem. De Nederlandse wet biedt namelijk geen legale manier om afstand te doen van een kind waarbij de moeder anoniem blijft. De Tweede Kamer onderzoekt of de mogelijkheid van bevallen onder pseudoniem een oplossing biedt. In deze bijdrage staat de vraag centraal: Hoe dient bevallen onder pseudoniem in Nederland, gelet op het kinder- en mensenrechtenperspectief, te worden gezien, en in hoeverre kan Nederland hieromtrent een voorbeeld nemen aan Duitsland?

1. Inleiding

Er bestaat een groep ongewenst zwangere vrouwen die bij de bevalling anoniem wil blijven. Uit ervaringen van hulpverlenende instanties en uit Kamerstukken blijkt dat het niet zelden gaat om vrouwen met psychische problemen of verslavingsproblematiek, die vrezen voor eerwraak of verstoting uit hun familie, of om vrouwen die zwanger zijn geraakt ten gevolge van incest of verkrachting.³ Dat anoniem afstand doen wettelijk niet is toegestaan komt doordat er bij anoniem afstand doen van een kind grote spanning bestaat tussen de rechten van het kind en de rechten van de moeder. Enerzijds komt bij het wettelijk toestaan van anoniem afstand doen mogelijk het recht op afstammingsgegevens dat ieder kind heeft op grond van de artikelen 7 en 8 Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) in het geding. Anderzijds maakt het wettelijk verbieden van anoniem afstand doen mogelijk een inbreuk op het recht op eerbiediging van het privéleven van de vrouw, zoals neergelegd in artikel 8 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Bij het ontbreken van een wettelijke mogelijkheid tot anoniem afstand doen van een kind is een vrouw aangewezen op de illegale manieren van anoniem afstand doen, zoals het te vondeling leggen van een kind, waarbij het recht het kind op leven van artikel 2 EVRM en artikel 6 IVRK in gevaar kan komen. In de Tweede Kamer wordt onderzocht of er een wettelijke mogelijkheid gecreëerd kan worden waarmee het voor vrouwen in bepaalde

mate mogelijk wordt om anoniem te bevallen, waarbij voornoemde rechten worden gewaarborgd. Onderzocht wordt of bevallen onder pseudoniem, dat sterk lijkt op de Duitse mogelijkheid van vertrouwelijk bevallen, een oplossing kan bieden. In deze bijdrage wordt ingegaan op de vraag hoe bevallen onder pseudoniem in Nederland, gelet op het kinder- en mensenrechtenperspectief, dient te worden gezien en in hoeverre Nederland hieromtrent een voorbeeld kan nemen aan Duitsland. Daarvoor wordt, nadat is ingegaan op het Nederlandse wettelijke en maatschappelijke kader (par. 2), gekeken naar het Duitse wettelijke kader en de vraag of Nederland in dat opzicht van Duitsland kan leren (par. 3). Vervolgens worden de van belang zijnde kinder- en mensenrechten besproken (par. 4). Tot slot wordt ingegaan op (het vormgeven van) het bevallen onder pseudoniem (par. 5), ontwikkelingen omtrent bevallen onder pseudoniem (par. 6) en worden enkele conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan (par. 7).

2. Het Nederlandse wettelijke en maatschappelijke kader

De Nederlandse wet biedt ongewenst zwangere vrouwen een aantal mogelijkheden. Uit de bespreking van de wettelijke mogelijkheden zal blijken dat het huidige wettelijke systeem ontoereikend is voor vrouwen die anoniem willen blijven. Hierdoor zien ongewenst zwangere vrouwen zich in sommige gevallen genoodzaakt om over te gaan tot illegale wegen welke ook in deze paragraaf worden besproken.

2.1 De legale mogelijkheden

De legale keuzes die een vrouw heeft wanneer zij ongewenst zwanger is, zijn grofweg onder te verdelen in drie categorieën: de zwangerschap afbreken, de zwangerschap voldragen en zelf voor het kind zorgen, of de zwangerschap voldragen en het kind afstaan. Hierna zal blijken dat deze opties niet allemaal de mogelijkheid van behoud van anonimiteit bieden.

2.1.1 *Abortus provocatus*

Op 1 november 1984 is de Wet afbreking zwangerschap in Nederland in werking getreden. Hierdoor is het ondergaan van een abortus op grond van artikel 296 lid 5 Sr onder bepaalde voorwaarden niet strafbaar.⁴ Naast de groep vrouwen die wel een abortus wil maar niet kan ondergaan omdat zij niet aan alle vereiste voorwaarden voldoen, is er ook een groep vrouwen die niet voor abortus wil kiezen. Volgens bevindingen van het Nederlandse opinieonderzoeksbureau

¹ Mr. J.C.M. (Jolene) Groenestijn is werkzaam als advocaat bij Van der Kooij Besters Advocaten te Amsterdam.

² Stichting Fiom, 'Factsheet Ongewenste Zwangerschap 2016', gepubliceerd in november 2018 en digitaal te raadplegen via: <https://fiom.nl/sites/default/files/fiom-factheet-ongewenste-zwangerschap-2016.pdf>.

³ Dit blijkt uit een interview tussen de auteur en mw. K. Nusteling van Stichting Beschermd Wieg d.d. 13 juni 2019. Zie ook *Aanhangsel Handelingen II* 2009/10, 779, p. 1658 onder vraag 4.

⁴ Wet van 1 mei 1981 houdende regelen met betrekking tot het afbreken van zwangerschap, *Stb.* 1981, 257.

TNS NIPO zijn drie op de tien Nederlanders tegen abortus.⁵ Niet voor alle ongewenst zwangere vrouwen is abortus dus een mogelijkheid.

2.1.2 Afstand ter adoptie

Wanneer een vrouw haar zwangerschap voldraagt, kan zij ervoor kiezen om afstand te doen van haar kind. Hoewel de Nederlandse wetgeving geen specifieke bepalingen bevat waarin het afstand doen van een kind wordt geregeld, blijkt uit de artikelen 151a Wetboek van Strafrecht (Sr) en artikel 1:241 lid 2 BW dat de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) een belangrijke rol vervult bij adopties.⁶ Uit artikel 1:241 lid 2 BW blijkt dat de kinderrechtster op verzoek van de RvdK een gecertificeerde instelling (GI) zal aanwijzen als voorlopige voogd in het geval er geen gezag wordt uitgeoefend over de minderjarige. Uit artikel 151a Sr blijkt verder dat een kind pas in een pleeggezin mag worden opgenomen wanneer de RvdK daar schriftelijk toestemming voor heeft verleend. Vanwege de rol van de RvdK bij het afstand doen ter adoptie heeft de RvdK het Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen opgesteld.⁷ Wanneer een ongewenst zwangere vrouw aangeeft dat zij haar kind wil afstaan ter adoptie, wordt hiervan een melding gemaakt bij de RvdK. Zij informeert een GI, zodat deze een plaatsing in een 'neutraal-terrein'-pleeggezin voor drie maanden kan voorbereiden.⁸ Zodra het kind is geboren, dient de RvdK een verzoek tot voorlopige voogdij in bij de rechter waarbij de GI als voogd wordt voorgesteld.⁹ Het moge duidelijk zijn dat bij afstand ter adoptie vele organisaties betrokken zijn. Voor ongewenst zwangere vrouwen die anoniem willen blijven is afstand ter adoptie vanwege de betrokkenheid van de diverse organisaties doorgaans geen optie, tenzij wordt gekozen voor bevallen onder geheimhouding.

2.1.3 Bevallen onder geheimhouding

Reeds in 2014 is nagedacht over een mogelijkheid waarbij de anonimiteit van een ongewenst zwangere vrouw wordt gewaarborgd. Hoewel het niet bij wet is geregeld, kan een vrouw die kiest voor afstand ter adoptie aangeven dat zij onder geheimhouding wil bevallen. De procedure omtrent bevallen onder geheimhouding is vastgelegd in het Protocol Afstand ter Adoptie en door de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) op 30 juni 2014 in een advies helder weergegeven.¹⁰ In het geval van bevallen onder geheimhouding worden de identiteitsgegevens van de moeder op de geboorteakte van het kind genoteerd onder de vermelding dat de moeder geheimhouding van haar

gegevens wenst.¹¹ Vanwege die aantekening worden de gegevens van de moeder geheimgehouden voor derden.¹² Een aantal organisaties zoals de rechtbank, de RvdK en de GI zijn vanwege de adoptieprocedure wel op de hoogte van de gegevens van de moeder.¹³ Op grond van het Afstandsprotocol zijn de organisaties een inspanningsverplichting aangegaan om haar identiteit geheim te houden. Hiervoor maken de verschillende organisaties onderling afspraken. Nu het gaat om onderlinge afspraken en handmatig afwijken van grotendeels geautomatiseerde processen, kan geen absolute garantie worden gegeven dat de gegevens van de moeder altijd geheim blijven. Het ontbreken van een absolute garantie van geheimhouding kan een reden zijn voor vrouwen om niet voor deze mogelijkheid te kiezen.¹⁴ Zo blijkt uit Kamerstukken dat van de ongeveer twintig keer per jaar dat afstand ter adoptie wordt gedaan, slechts vier keer per jaar verzocht wordt om een bevalling onder geheimhouding.¹⁵

2.2 Illegale wegen

Wanneer een vrouw geen beroep kan, wil of durft te doen op een van de voornoemde wettelijk geregelde mogelijkheden, blijven er alleen een aantal illegale wegen voor haar over waarbij zij anoniem kan blijven. Het gaat in dat geval om het te vondeling leggen van een kind (bij een vondelingkamer) en in het ernstigste geval kinderdoding.

2.2.1 Te vondeling leggen

Uit Kamerstukken kan de conclusie worden getrokken dat vrouwen die hun kind te vondeling leggen handelen vanuit wanhoop, paniek of in een staat van psychische verwardheid.¹⁶ Uit de ervaringen van hulpverlenende instanties zoals Stichting Beschermd Wieg blijkt dat angst voor eerwraak of uitstoting uit de eigen gemeenschap, maar ook financiële redenen, daarbij een rol kunnen spelen.¹⁷ Op grond van artikel 256 Sr is het strafbaar om een kind beneden de leeftijd van zeven jaar te vondeling te leggen op een onveilige plek of het kind te verlaten met het oogmerk om zich ervan te ontdoen. Uit de cijfers van het Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen blijkt dat sinds 1946 in ieder geval 126 vondelingen en 246 babylijkjes zijn gevonden.¹⁸ Omdat ieder kind dat onbeschermd te vondeling wordt gelegd er een te veel is, heeft Stichting

5 S. Raaijmakers, I. van der Vlies & T. de Beer, 'Houding van Nederlanders jegens abortus', Rapport TNS NIPO 8 april 2016, p. 4.

6 Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen 2013, paragraaf 1 inleiding.

7 Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen 2013, paragraaf 1 inleiding.

8 Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen 2013, art. 2.1.

9 Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen 2013, art. 2.1.

10 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 15, en Protocol Afstand ter adoptie, december 2010.

11 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 15.

12 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 15.

13 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 15.

14 *Aanhangsel Handelingen II* 2018/19, 1285, p. 2 en 4.

15 *Aanhangsel Handelingen II* 2012/13, 1748, p. 1.

16 *Aanhangsel Handelingen II* 2009/10, 779, p. 1658, onder vraag 4.

17 Dit blijkt uit een interview tussen de auteur en mw. K. Nusteling van Stichting Beschermd Wieg d.d. 13 juni 2019.

18 Volgens de website van NIDAA (<https://www.nidaa.nl/babylijkjes-in-nederland#1946>) zijn er tussen 1946 en 1965 41 vondelingen en 66 babylijkjes, tussen 1966 en 1985 34 vondelingen en 88 babylijkjes, tussen 1986 en 2005 33 vondelingen en 48 babylijkjes en tussen 2006 en heden 18 vondelingen en 44 babylijkjes gevonden. Dit zijn de cijfers die bekend zijn bij NIDAA. Het aantal ligt hoogstwaarschijnlijk hoger, omdat niet elk te vondeling gelegd kind of babylijkje wordt gevonden. Website geraadpleegd op 2 mei 2019.

Beschermde Wieg (SBW) op 2 september 2014 de eerste vondelingenkamer in Nederland geopend.¹⁹ Naast dat een kind op een onveilige plek te vondeling kan worden gelegd, is het sindsdien dus ook mogelijk om een kind veilig en anoniem te vondeling te leggen in een vondelingenkamer.²⁰ Volgens het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie (WBOM) maakt degene die gebruikmaakt van de vondelingenkamer zich niet schuldig aan het te vondeling leggen van een kind zoals omschreven in artikel 256 Sr, omdat voor strafbaarheid sprake dient te zijn van een zuiver eenzijdige handeling.²¹ Een persoon die gebruikmaakt van een vondelingenkamer en daarbij geen gegevens achterlaat, maakt zich volgens het WBOM echter wel schuldig aan het misdrijf 'verduistering van staat', zoals neergelegd in artikel 236 Sr.

2.2.2 Kinderdoding

In het ergste geval ziet een vrouw geen andere uitweg meer dan haar eigen kind te doden. Kinderdoding is het ombrengen van kinderen tot de leeftijd van achttien jaar en kan onderscheiden worden in neonaticide, het doden van een kind binnen 24 uur, en filicide, het doden van een kind ouder dan 24 uur.²² Op grond van artikel 290 Sr wordt kinderdoding gekwalificeerd als kinderdoodslag. In Nederland komen jaarlijks zo'n tien tot vijftien gevallen van kinderdoding aan het licht.²³

3. Een blik over de grens: de mogelijkheden in Duitsland

Wanneer we over de landsgrenzen kijken blijkt dat er in Duitsland meer mogelijkheden bestaan voor ongewenst zwangere vrouwen met een anonimiteitswens dan in Nederland. Duitsland kent een aantal soortgelijke mogelijkheden als Nederland. Zo is het ook in Duitsland mogelijk om onder bepaalde voorwaarden een abortus te ondergaan en om een kind af te staan ter adoptie, doch zijn voor beide mogelijkheden de voorwaarden in Duitsland strenger dan in Nederland. Verder zijn er in Duitsland meer mogelijkheden die recht doen aan de anonimiteitswens van ongewenst zwangere vrouwen.

3.1 Drie manieren van anoniem afstand doen

In Duitsland zijn er drie manieren om anoniem afstand te doen van een kind.²⁴ Ten eerste is een mogelijkheid van anoniem afstand doen het te vondeling leggen van een kind. Net zoals in Nederland, is het in Duitsland strafbaar om een hulpbehoevende in een hulpeloze toestand ergens achter

laten.²⁵ Kinderen kunnen in Duitsland te vondeling worden gelegd op een onveilige plaats, maar ook in een zogenoemde Babyklappe, een luik waarin een baby te vondeling kan worden gelegd. In april 2000 werd in Hamburg de eerste Babyklappe geopend.²⁶ Dat is bijna 15 jaar eerder dan dat de eerste vondelingenkamer in Nederland werd geopend. Een tweede en minder bekende vorm van anoniem afstand doen in Duitsland is de zogenoemde anonieme overdracht.²⁷ Bij de anonieme overdracht geeft de moeder de baby aan een hulpverlener. Dit vindt plaats tijdens een persoonlijke ontmoeting die vooraf telefonisch is gemaakt.²⁸ Deze mogelijkheid zien wij ook in Nederland terug en wordt mogelijk gemaakt door SBW. Ten derde kan een vrouw in Duitsland volledig anoniem bevallen waarbij medische verzorging van moeder en kind is gewaarborgd tijdens en na de geboorte.²⁹ De vormgeving van anoniem bevallen hangt af van de netwerkstructuur van adviescentra, klinieken, artsen en andere instellingen.³⁰ Identificerende gegevens van de moeder worden nooit gevraagd en opgeslagen.³¹ Deze laatste mogelijkheid kennen wij in Nederland niet.

3.2 Vertrouwelijk bevallen

Omdat het in Duitsland al jaren mogelijk is om op verschillende manieren anoniem afstand te doen van een kind, is er in Duitsland veel eerder dan in Nederland aandacht gekomen voor de vraag naar een nieuwe mogelijkheid voor ongewenst zwangere vrouwen met een anonimiteitswens. In 2013 stemde de Duitse Bondsraad in met *das Gesetz zum Ausbau der Hilfen für Schwangere und zur Regelung der vertraulichen Geburt* (SchwHiAusbauG).³² Deze wet trad op 1 mei 2014 in werking en beoogt een alternatief te bieden voor de Babyklappe en de volledige anonieme bevallingen.³³ De wet maakt het mogelijk om 'vertrouwelijk' te bevallen. Dit houdt in dat een vrouw onder pseudoniem haar kind baart in een ziekenhuis of een kliniek.³⁴ Het betrokken counselingscentrum is verplicht om zorg te dragen voor de afstammingsinformatie.³⁵ Ook bewaart zij alle identificerende gegevens van de moeder en stuurt deze na de geboorte van het kind in een verzegelde enveloppe naar het Duitse Bondsamt.³⁶ Op de geboortakte van het kind wordt

19 A. van Wijk, 'Vondelingen in de Kamer', *NTM/NJCM-Bull.* 2016/23, paragraaf 1.

20 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingenkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 12.

21 Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, *Advies strafrechtelijke aspecten van de vondelingenkamer in een babyhuis*, Den Haag: Openbaar Ministerie 2013, p. 13.

22 P. Resnick, 'Child Murder by Mothers: A Critical Analysis of the Current State of Knowledge and a Research Agenda', *The American Journal of Psychiatry* 162.9 (2005), p. 1578.

23 <https://www.nidaa.nl/babydoding>.

24 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingenkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 17.

25 Art. 221 Strafgesetzbuch.

26 J. Coutinho & C. Krell, *Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland: Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, Deutsches Jugendinstitut 2011, p. 27.

27 J. Coutinho & C. Krell, *Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland: Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, Deutsches Jugendinstitut 2011, p. 27.

28 J. Coutinho & C. Krell, *Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland: Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, Deutsches Jugendinstitut 2011, p. 27.

29 J. Coutinho & C. Krell, *Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland: Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, Deutsches Jugendinstitut 2011, p. 24.

30 J. Coutinho & C. Krell, *Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland: Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, Deutsches Jugendinstitut 2011, p. 25.

31 J. Coutinho & C. Krell, *Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland: Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, Deutsches Jugendinstitut 2011, p. 25.

32 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingenkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 17.

33 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingenkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 17.

34 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingenkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 17.

35 Art. 26 lid 2 SchwHiAusbauG.

36 Art. 26 lid 3 juncto art. 27 lid 1 SchwHiAusbauG.

het pseudoniem vermeld als ook een verwijzing naar de vertrouwelijke bevalling.

In juli 2017 is een evaluatie van de SchwHiAusbauG gepubliceerd.³⁷ Het doel van de evaluatie was om in de periode van eind 2014 tot begin 2017 de implementatie, de gebruikmaking en het effect van de wet te onderzoeken en om waar mogelijk aanbevelingen te formuleren voor de toekomst.³⁸ Uit de evaluatie blijkt dat de wet zeer positief is ontvangen.³⁹ Sinds de inwerkingtreding van de SchwHiAusbauG tot en met 30 september 2016 zijn er 249 afstammingsbewijzen ontvangen; gemiddeld zo'n 8,6 vertrouwelijke bevallingen per maand.⁴⁰ Uit de evaluatie bleek dat het aantal kinderen dat op welke manier dan ook anoniem wordt afgestaan is gedaald sinds de invoering van de vertrouwelijke bevalling.⁴¹ Er bleken echter ook enkele punten in de wet te zijn die aanpassing vereisten. Een van de belangrijkste punten is dat de wet geen bepalingen bevatte die regelen wanneer en op welke wijze een kind zijn of haar afstammingsinformatie kan inzien. Tevens bleek dat een aantal vrouwen niet overgehaald kan worden om te kiezen voor een vertrouwelijke bevalling; het te vondeling leggen van een kind in een babyhuis lijkt soms aantrekkelijker dan een vertrouwelijke bevalling. Zulks omdat bij de vertrouwelijke bevalling wel nog de mogelijkheid bestaat dat het kind uiteindelijk achter de identiteit van de moeder komt. Uit de evaluatie kan geconcludeerd worden dat de vertrouwelijke bevalling een oplossing biedt en dat het aantal anoniem afgestane kinderen in Duitsland is gedaald, maar dat er een groep ongewenst zwangere vrouwen blijft bestaan met een absolute anonimiteitswens die kiest voor alternatieven.⁴²

4. De rechten van het kind vs. de rechten van de moeder

Vanuit kinder- en mensenrechtenperspectief valt het een en ander te zeggen over de wenselijkheid van het creëren van een mogelijkheid voor ongewenst zwangere vrouwen waarbij zij anoniem kunnen blijven. In het onderzoek of de mogelijkheid van bevallen onder pseudoniem een oplossing biedt, dient rekening te worden gehouden met de volgende kinder- en mensenrechten.

4.1 Het recht op leven

Op grond van artikel 2 EVRM en artikel 6 IVRK heeft ieder kind het recht op leven. Artikel 2 EVRM bepaalt dat

het recht van eenieder op leven beschermd wordt door de wet.⁴³ Het recht op leven in de zin van artikel 2 EVRM wordt beschouwd als een van de belangrijkste mensenrechten en als basis voor het uitoefenen van de andere rechten in het EVRM.⁴⁴ Artikel 6 lid 1 IVRK bepaalt dat verdragsstaten erkennen dat ieder kind het inherente recht heeft op leven. Het recht op leven speelt in bijna elke keuzemogelijkheid bij ongewenste zwangerschappen een rol. Veelal wordt aangehaald dat een abortus in strijd is met artikel 6 IVRK omdat bij abortus het inherente recht op leven van het ongeboren kind wordt genegeerd.⁴⁵ Volgens het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties behoort tot het recht op leven echter ook de toegang tot abortus.⁴⁶ Wanneer een moeder kiest voor neonaticide is er vanzelfsprekend strijd met het recht op leven. Ook bij de mogelijkheid van het te vondeling leggen van een kind speelt het recht op leven een rol. Het te vondeling leggen van een kind op een onveilige plek is in strijd met het recht op leven.⁴⁷ Het Kinderrechtencomité heeft zonder onderbouwing gesteld dat het te vondeling leggen van een kind in een van de vondelingkamers eveneens in strijd is met onder andere artikel 6 IVRK.⁴⁸

4.2 Het recht op afstammingsinformatie

Tegelijkertijd komt door het creëren van een mogelijkheid waarbij de moeder anoniem afstand kan doen, het recht op afstammingsinformatie dat ieder kind heeft op grond van de artikelen 7 en 8 IVRK in het geding. Artikel 7 IVRK bevat het recht op naam en nationaliteit. Ieder kind heeft het recht om onmiddellijk na de geboorte te worden geregistreerd.⁴⁹ Dit recht is om een aantal redenen van belang. De registratie is de eerste officiële erkenning van het bestaan van het kind en bovendien een belangrijk middel om andere rechten van kinderen te verzekeren.⁵⁰ Tevens is de registratie een middel om behandelingen die onverenigbaar zijn met het IVRK tegen te gaan.⁵¹ Artikel 8 IVRK bevat het recht op behoud of herstel van de identiteit. Wanneer een kind op een niet-rechtmatige wijze wordt beroofd van zijn of haar identiteit, dienen de verdragsstaten op grond van lid 2 passende bijstand en bescherming te bieden om de identiteit te herstellen.

37 Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 'Evaluation zu den Auswirkungen aller Maßnahmen und Hilfsangebote, die auf Grund des Gesetzes zum Ausbau der Hilfen für Schwangere und zur Regelung der vertraulichen Geburt ergriffen wurden', 2017.
 38 Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Evaluatie Wet Vertrauliche Geburt* (Nederlandse vertaling), 2017, p. 2.
 39 Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Evaluatie Wet Vertrauliche Geburt* (Nederlandse vertaling), 2017, p. 2.
 40 Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Evaluatie Wet Vertrauliche Geburt* (Nederlandse vertaling), 2017, p. 2.
 41 Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Evaluatie Wet Vertrauliche Geburt* (Nederlandse vertaling), 2017, p. 4.
 42 Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Evaluatie Wet Vertrauliche Geburt* (Nederlandse vertaling), 2017, p. 9.

43 Art. 2 lid 1 EVRM.
 44 S. Mirgoux, commentaar op art. 2 EVRM, in: *Sdu Commentaar op het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden* (online bijgewerkt 18 juli 2017), p. 1.
 45 M. Hengst, 'VN: 'Recht op abortus'. Hoe juridische soevereiniteit lidstaten wordt genegeerd', *NJB* 2019/202, p. 1.
 46 Human Rights Committee, General comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life, CCPR/C/GC/36, 30 October 2018.
 47 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingkamer en babyhuis* 30 juni 2014, p. 25.
 48 Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations: Czech Republic* (17 juni 2011), UN Doc CRC/C/CZE/CO/3-4, par. 49.
 49 Met 'onmiddellijk' wordt bedoeld uiterlijk binnen drie werkdagen; *Kamerstukken II* 1992/93, 22855, 3, p. 17.
 50 Art. 7 lid 2 IVRK.
 51 Zoals de ontvoering en verkoop van kinderen; M. Blaak, M. Brunning, M. Eigenraam, M. Kaandorp & S. Meuwese, *Handboek internationaal jeugdrecht*, Leiden: Defence for Children 2012, p. 184.

De artikelen 7 en 8 IVRK krijgen, voor zover relevant voor het bevallen onder pseudoniem, op de volgende wijze hun uiting in de Nederlandse wetgeving. Wat betreft het recht van artikel 7 lid 1 IVRK om onmiddellijk na de geboorte ingeschreven te worden, bepaalt artikel 1:19e lid 6 BW dat de geboorte van een kind uiterlijk drie dagen na de geboorte dient te worden aangegeven bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Vervolgens wordt er op grond van artikel 1:19 BW een geboorteakte opgemaakt waarop in ieder geval de identificerende gegevens van de moeder van het kind staan. Het recht van artikel 7 lid 1 IVRK om vanaf de geboorte een naam te dragen vindt men terug in de artikelen 1:4-9 BW. De ambtenaar van de burgerlijke stand vermeldt de voor- en achternaam van het kind op grond van de artikelen 1:4 lid 1 en 1:5 BW. Wanneer de ouders van het kind onbekend zijn, bepaalt de ambtenaar van de burgerlijke stand op grond van artikel 1:5 lid 10 BW een voorlopige voor- en achternaam.

4.3 *Het recht op eerbiediging van het privéleven*

Ook het recht op eerbiediging van het privéleven zoals neergelegd in artikel 8 EVRM is van belang. Op grond van lid 1 heeft eenieder recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven. In een aantal arresten van het EHRM is bepaald dat artikel 8 EVRM niet geschonden wordt zolang er een nationaal systeem is waarin per individueel geval plaats is voor een belangenafweging tussen enerzijds het belang van bescherming van de anonimiteit van de moeder, en anderzijds het belang van het kind om zijn afstamming te kennen.⁵² Eveneens blijkt dat vanwege die belangenafweging in sommige gevallen gerespecteerd dient te worden dat de moeder zelf mag bepalen hoe zij haar privéleven invult en of zij haar identiteitsgegevens kenbaar moet maken.

5. *De vormgeving van bevallen onder pseudoniem*

Uit de hiervoor benoemde mogelijkheden blijkt dat in Nederland bevallen onder geheimhouding op dit moment de enige legale manier is om onder enige anonimiteit te bevallen. Uit de cijfers zoals weergegeven in paragraaf 2.1.3 blijkt dat die mogelijkheid echter niet de oplossing is. Het merendeel van de ongewenst zwangere vrouwen met een anonimiteitswens is aangewezen op de illegale manieren. De RSJ heeft in haar advies d.d. 30 juni 2014 aan het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aanbevolen dat de overheid bevallen onder pseudoniem diende te onderzoeken.⁵³ Inmiddels onderzoekt de minister of, en op welke manier, bevallen onder pseudoniem ingevoerd kan worden.⁵⁴ Uit de Kamerstukken is duidelijk geworden dat er bepaalde

onderdelen zijn waar goed over nagedacht moet worden hoe deze geregeld zouden kunnen worden. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de hiervoor weergegeven kinder- en mensenrechten. Achtereenvolgens worden besproken de pseudonieme naam van de moeder, de geboorteakte, de bewaring van de afstammingsinformatie en vanaf wanneer de afstammingsinformatie te raadplegen is.

Pseudonieme naam van de moeder

Bevallen onder pseudoniem is een constructie waarbij de hulpverlening aan de moeder plaatsvindt met gebruikmaking van een pseudoniem voor de moeder.⁵⁵ Vanuit het recht van de moeder op eerbiediging van haar privéleven van artikel 8 EVRM is het wenselijk dat zij vanaf het eerste moment van hulpverlening onder een pseudoniem geholpen wordt.

Geboorteakte

Uit de Kamerstukken blijkt dat bij de geboorteaangifte het pseudoniem van de moeder wordt doorgegeven.⁵⁶ Het pseudoniem wordt vervolgens op de geboorteakte van het kind geregistreerd. Vanuit het perspectief van het kind is het van belang dat er, net zoals bij de vertrouwelijke bevalling in Duitsland, een regel wordt opgenomen die bepaalt dat de geboorteakte vermeldt dat er sprake is geweest van een bevalling onder pseudoniem. Hierdoor weet het kind waar het later op zoek moet gaan naar zijn afstammingsgegevens, waardoor de artikelen 7 en 8 IVRK worden gewaarborgd.

Bewaring van de afstammingsinformatie

Voor zowel de moeder als voor het kind is het van belang om goed te regelen hoe de persoonsgegevens van de moeder bewaard worden. Enerzijds is het belangrijk dat de gegevens veilig bewaard worden zodat de anonimiteit van de moeder gewaarborgd blijft en anderzijds zodat het kind uiteindelijk toegang kan krijgen tot de gegevens. Uit de wetsevaluatie van de SchwHiAusbauG blijkt het belang van de specificatie hoe de persoonsgegevens bewaard moeten worden. De wet bleek geen specificatie te bevatten, waardoor er geïmproviseerd moest worden met de eerste gevallen waarin het kind toegang wilde tot de persoonsgegevens. Minister Dekker onderzoekt of de persoonsgegevens van de moeder kunnen worden bewaard in een bestaand of nieuw te maken register.⁵⁷ Gedacht wordt aan een nieuw register bij het Centraal Informatiepunt Beroepen Gezondheidszorg, een register ontstaansgeschiedenis zoals in 2016 voorgesteld door Staatscommissie Herijking Ouderschap, of dat de bewaring in beheer komt van notarissen. Op grond van artikel 7 en 8 IVRK is het door de Staatscommissie voorgestelde Register Ontstaansgeschiedenis waarschijnlijk de meest wenselijke manier waarop de persoonsgegevens bewaard kunnen worden, nu dit een register is dat specifiek ontworpen is ter bescherming van het recht op afstammingskennis.

52 Zie onder andere: EHRM 7 juli 1979, ECLI:NL:XX:1989:AB9903, NJ 1991, 659, m.nt. E.J. Dommering (*Gaskin t. Verenigd Koninkrijk*), EHRM 13 februari 2003, ECLI:NL:XX:2003:AM0347, NJ 2003/587, m.nt. A.F.M. Wortmann (*Odièvre t. Frankrijk*) en EHRM 25 september 2012, ECLI:NL:XX:2012:BY2619, NJB 2012/2244 (*Godelli t. Italië*).

53 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelin-genkamer en babyhuis*, 30 juni 2014, p. 31.

54 Zie *Kamerstukken II* 2016/17, 31839, 570, *Aanhangsel Handelingen II*, 2018/19, 1196, *Aanhangsel Handelingen II* 2018/19, 1285 en *Aanhangsel Handelingen II* 2018/19, 2478, voor de vragen die tot nu toe zijn gesteld.

55 *Kamerstukken II* 2016/17, 31839, 570, p. 12.

56 *Kamerstukken II* 2016/17, 31839, 570, p. 6.

57 *Aanhangsel handelingen II* 2018/19, 2478, nader antwoord.

Raadplegen afstammingsinformatie

Tevens is uit de wetsevaluatie van de SchwHiAusbauG gebleken dat het verstandig is om te specificeren op welk moment het kind inzage kan krijgen in de afstammingsgegevens. Een mogelijkheid is dat het kind vanaf een bepaalde leeftijd inzage krijgt in de afstammingsgegevens. Een eventuele leeftijdsgrens waarop kinderen hun afstammingsgegevens kunnen opvragen zou gelijk kunnen worden gesteld aan de regeling in de Wet Donorgegevens en Kunstmatige Bevruchting (WDKB). De regeling van de WDKB geeft echter weinig ruimte voor de afweging tussen het belang van de moeder om haar gegevens geheim te houden en het belang van het kind om afstammingsinformatie te verkrijgen. Op advies van de Staatscommissie Herijking Ouderschap zou er daarom voor kunnen worden gekozen om geen leeftijdsgrens te hanteren. Door geen leeftijdsgrens te hanteren kan door middel van een afweging bepaald worden of het in het belang van het kind is om hem of haar afstammingsinformatie te verschaffen.

6. Ontwikkelingen omtrent bevallen onder pseudoniem

Minister Dekker gaf in maart 2017 reeds aan dat het introduceren van een mogelijkheid om onder pseudoniem te bevallen, een stap is die niet lichtzinnig genomen moet worden, omdat het raakt aan het fundament van het familierecht.⁵⁸ In december 2018 liet hij weten de optie van wetgeving niet bij voorbaat uit te sluiten, maar dat hij zich allereerst wilde richten op het verbeteren van de huidige situatie door te pogen de samenwerking met SBW te versterken, aangezien hun werkwijze kenmerken bevat van het bevallen onder pseudoniem.⁵⁹ Minister Dekker acht de versterking van de samenwerking wenselijk omdat dit op korte termijn tot resultaat kan leiden, terwijl een wetswijziging daarentegen tijdrovend is.⁶⁰ De minister heeft in december 2019 laten weten dat hij samen met Siriz, Fiom, SBW, de RvdK, de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) en de notaris die voor SBW werkt de mogelijkheden heeft verkend om tot een nieuwe werkwijze te komen. De werkwijze wordt door de minister als volgt weergegeven. Wanneer een vrouw haar gegevens niet wil laten opnemen in de geboorteakte van haar kind, zal de hulpverlenende instantie, te weten Fiom, Siriz of SBW, haar gegevens bij een notaris laten bewaren die een akte van bewaarneming zal opmaken.⁶¹ De KNB is bereid om een centraal en landelijk register bij te houden, zodat het kind op termijn eenvoudig kan achterhalen bij welke notaris de gegevens van zijn moeder in bewaring zijn.⁶² Verder wordt er een verband gelegd tussen de geboorteakte van het kind en het door de KNB te houden register, zodat verzekerd is dat het kind op termijn kan achterhalen bij welke notaris de gegevens van zijn of haar moeder in bewaring zijn. De procedure die de

notaris en de instanties moeten volgen voor de bewaring van de gegevens wordt uitputtend beschreven in een protocol dat de betrokken notaris of notarissen en de hulpverlenende instanties toepassen. In het protocol wordt vastgelegd dat het kind op een zorgvuldige manier wordt begeleid door de hulpverlenende instanties bij het kennismaken van zijn of haar afstammingsgegevens en dat de contactlegging zorgvuldig gebeurt, met oog voor het belang van kind en moeder. Deze werkwijze roept mijns inziens nog enkele vragen op. Zo is het ‘op termijn kunnen achterhalen van de gegevens’ mijns inziens te vaag omschreven. Juist uit de evaluatie van de SchwHiAusbauG blijkt dat het belangrijk is om te specificeren vanaf welk moment en onder welke voorwaarden een kind inzage kan krijgen in zijn afstammingsgegevens. Wellicht dat dit verwerkt gaat worden in het nog op te stellen protocol, maar dat is niet duidelijk. Opvallend was dat de minister in zijn brief van december 2019 de werkwijze benoemde als ‘beschermd bevallen’. Uit Kamerstukken van januari 2020 blijkt dat de minister wel weer spreekt over ‘bevallen onder pseudoniem’.⁶³ De minister gaf aan dat er nog steeds wordt nagedacht over het oprichten van één register ontstaansgeschiedenis, waarin alle afstammingsgegevens van bijvoorbeeld draagmoeders, van de moeders van geadopteerde kinderen en van moeders die onder een pseudoniem zijn bevallen, op één centraal punt bewaard blijven. Hieruit maak ik op dat de minister naast de hiervoor beschreven werkwijze nog steeds oog heeft voor de eventuele mogelijkheid van het bevallen onder pseudoniem. Op welke termijn en op welke wijze het bevallen onder pseudoniem verder onderzocht zal worden door de minister is echter niet duidelijk.

7. Conclusies en aanbevelingen

Met de hiervoor weergegeven vorm van onder pseudoniem bevallen wordt een middenweg gecreëerd die enerzijds meer anonimiteit geeft dan het bevallen onder geheimhouding en anderzijds een alternatief biedt voor de strafrechtelijke mogelijkheden waarbij volledige anonimiteit bestaat. De vraag of bevallen onder pseudoniem in Nederland ook daadwerkelijk wettelijk ingevoerd gaat worden, kan alleen door de wetgever worden beantwoord. Op welke termijn en op welke wijze het bevallen onder pseudoniem verder onderzocht zal worden door de minister is echter niet duidelijk. Met deze bijdrage hoop ik het belang van het onderzoek naar bevallen onder pseudoniem te benadrukken. Uit de wetsevaluatie in Duitsland van het vertrouwelijk bevallen – dat grotendeels overeenkomt met het bevallen onder pseudoniem – blijkt immers dat het aantal kinderen dat op welke manier dan ook anoniem wordt afgestaan, is gedaald sinds de invoering van de vertrouwelijke bevalling. Hopelijk kunnen wij in Nederland dezelfde daling realiseren door het invoeren van bevallen onder pseudoniem.

58 Kamerstukken II 2016/17, 31839, 570, p. 12.
 59 Kamerstukken II 2016/17, 31839, 570, p. 3.
 60 Kamerstukken II 2018/19, 32279, 131, p. 3.
 61 Kamerstukken II 2019/20, 33836, 47, p. 4.
 62 Kamerstukken II 2019/20, 33836, 47, p. 4.

63 Kamerstukken II 2019/20, 33836, 54, p. 39